

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення вченої ради університету
___ _____ 2026 року,
протокол № __.

Ректор університету, голова вченої ради,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

___ _____ 2026 року

м.п.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ВСТУП ДО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЛЮДИНИ»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
із спеціальності **D8 Право**
D Бізнес, адміністрування та право

м. Хмельницький
2026

РОЗРОБНИКИ:

Доцент кафедри міжнародного та
європейського права, кандидат юридичних
наук, доцент
23 січня 2026 року

Віталія РОМАНЮК

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри міжнародного та європейського права
29 січня 2026 року, протокол № 8.

Завідувач кафедри, кандидат юридичних
наук, доцент
29 січня 2026 року

Світлана ЛОЗІНСЬКА

Декан юридичного факультету, кандидатка
економічних наук, доцентка
29 січня 2026 року

Віктор ЗАХАРЧУК

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
18 лютого 2026 року, протокол № __.

Голова методичної ради університету,
кандидатка наук з державного управління,
доцентка
18 лютого 2026 року

Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

	Стор.
1. Опис навчальної дисципліни	– 3
2. Заплановані результати навчання	– 3
3. Програма навчальної дисципліни	– 4
4. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 6
4.1. Аудиторні заняття	– 6
4.2. Самостійна робота студентів	– 7
5. Методи навчання та контролю	– 7
6. Схема нарахування балів	– 7
7. Рекомендовані джерел	– 8
7.1. Основні джерела	– 8
7.2. Допоміжні джерела	– 10
8. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 10

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– D8 Право
2. Код і назва спеціальності	– D Бізнес, адміністрування та право
3. Назва спеціалізації	– спеціалізація не передбачена
4. Назва дисципліни	– Вступ до міжнародного права прав людини
5. Тип дисципліни	– вибіркова
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– бакалавр
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 3,0/90
12. Форма семестрового контролю	– залік
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) попередні дисципліни	– Теорія держави і права, Історія держави і права України
2) супутні дисципліни	– Теорія права та прав людини
3) наступні дисципліни	– Міжнародне приватне право, Міжнародне публічне право, Міжнародно-правові механізми захисту прав людини, Гендерна рівність і недискримінація, Міжнародно - правовий захист прав національних меншин, вимушених переселенців та біженців
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час	Загальні компетентності
	ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, територіальної громади; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності

<p>вивчення навчальної дисципліни</p>	<p>його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми. ЗК 14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.</p> <p style="text-align: center;">Спеціальні компетентності</p> <p>СК 1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві. СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи. СК 4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.</p>
<p>Програмні результати навчання</p>	<p>РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини. РН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права. РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права. РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.</p>

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття та становлення міжнародного права прав людини

Права людини як природна та соціально-правова категорія. Природні права. Позитивні права. Невідчужуваність прав. Універсальність прав людини. Людська гідність як основа прав людини. Покоління прав людини.

Міжнародне право прав людини як галузь міжнародного публічного права. Предмет і метод міжнародного права прав людини.

Суб'єкти міжнародного права прав людини. Держава як основний носій зобов'язань. Міжнародні організації у сфері прав людини. Індивід як бенефіціар міжнародного захисту.

Відмінність міжнародного права прав людини від міжнародного гуманітарного права. Відмінність від міжнародного кримінального права. Співвідношення з національним правом. Історичні передумови становлення прав людини. Ідеї природного права. Конституціоналізм. Ліга Націй і захист меншин. Наслідки Другої світової війни. Створення Організація Об'єднаних Націй. Нюрнберзький процес. Формування універсальних стандартів прав людини. Кодифікація міжнародних норм у сфері прав людини.

Тема 2. Джерела міжнародного права прав людини

Поняття джерел міжнародного права прав людини. Статутна основа міжнародного права. Міжнародний договір як основне джерело. Універсальні договори з прав людини.

Загальна декларація прав людини. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Регіональні договори. Європейська конвенція з прав людини. Американська конвенція з прав людини. Африканська хартія прав людини і народів. Міжнародний звичай. *Opinio juris*. *Jus cogens*. Загальні принципи права.

Судова практика міжнародних судів як допоміжне джерело. Доктрина міжнародного права. Soft law. Декларації. Резолюції міжнародних організацій. Рекомендації комітетів ООН. Кодифікація та прогресивний розвиток міжнародного права прав людини.

Тема 3. Принципи міжнародного права прав людини

Поняття принципів міжнародного права прав людини. Юридична сила принципів. Принцип універсальності прав людини. Принцип невідчужуваності прав. Принцип рівності перед законом.

Недискримінація. Заборона дискримінації за ознаками раси, статі, мови, релігії, політичних переконань, соціального походження. Принцип взаємозалежності та неподільності прав.

Принцип поваги до людської гідності. Принцип пропорційності обмежень прав. Принцип законності обмежень.

Дерогація прав в умовах надзвичайного стану. Принцип ефективного засобу юридичного захисту. Позитивні зобов'язання держави. Негативні зобов'язання держави.

Тема 4. Система прав людини в міжнародному праві

Класифікація прав людини. Покоління прав людини. Громадянські права. Політичні права. Право на життя. Заборона катувань. Свобода слова. Свобода мирних зібрань. Свобода об'єднань. Право на справедливий суд.

Економічні права. Соціальні права. Культурні права. Право на працю. Право на освіту. Право на охорону здоров'я. Право на соціальне забезпечення.

Колективні права. Право народів на самовизначення. Право на розвиток. Право на мир. Право на безпечне довкілля. Цифрові права людини. Баланс прав і публічних інтересів. Обмеження прав людини.

Тема 5. Універсальна система захисту прав людини в межах ООН

Статутні засади діяльності Організація Об'єднаних Націй у сфері прав людини. Міжнародний білль про права людини. Загальна декларація прав людини та її значення. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.

Договірні органи ООН з прав людини. Комітет з прав людини. Комітет з економічних, соціальних і культурних прав. Комітет проти катувань. Порядок подання державних доповідей. Індивідуальні повідомлення. Загальні коментарі комітетів. Рада ООН з прав людини.

Спеціальні процедури. Спеціальні доповідачі. Універсальний періодичний огляд (UPR). Моніторинг виконання міжнародних зобов'язань державами.

Тема 6. Регіональні системи захисту прав людини

Поняття регіональної системи захисту прав людини. Співвідношення універсальної та регіональних систем. Принцип субсидіарності. Переваги регіонального механізму захисту.

Європейська система захисту прав людини. Рада Європи як інституційна основа системи. Європейська конвенція з прав людини. Європейський суд з прав людини.

Американська система захисту прав людини. Організація американських держав. Американська конвенція з прав людини. Міжамериканський суд з прав людини.

Африканська система захисту прав людини. Африканський союз. Африканська хартія прав людини і народів. Африканський суд з прав людини і народів.

Комісії з прав людини в регіональних системах. Індивідуальні звернення. Державні скарги. Порівняльна характеристика каталогів прав. Особливості юрисдикції судів.

Ефективність виконання рішень. Вплив регіональних судів на національні правові системи.

Тема 7. Європейська конвенція з прав людини та практика ЄСПЛ

Історія прийняття Європейська конвенція з прав людини. Структура Конвенції та протоколів до неї.

Каталог прав і свобод. Право на життя. Заборона катувань. Право на свободу та особисту недоторканність. Право на справедливий суд. Свобода вираження поглядів. Право на повагу до приватного і сімейного життя. Заборона дискримінації.

Позитивні та негативні зобов'язання держав.

Юрисдикція Європейський суд з прав людини. Структура Суду. Палати та Велика палата. Критерії прийнятності заяв. Вичерпання національних засобів захисту. Шестимісячне (чотиримісячне) правило звернення. Принцип «живого інструменту». Принцип пропорційності. Межа розсуду держави (margin of appreciation).

Пілотні рішення. Дружнє врегулювання. Обов'язковість рішень Суду. Контроль за виконанням рішень Комітетом міністрів Ради Європи. Імплементация практики ЄСПЛ у національне законодавство.

Тема 8. Механізми реалізації та захисту прав людини

Поняття міжнародних механізмів захисту прав людини. Універсальні та регіональні механізми. Судові механізми захисту. Квазісудові органи. Договірні органи ООН. Спеціальні процедури Ради ООН з прав людини. Індивідуальні скарги. Колективні скарги.

Міждержавні заяви. Умови прийнятності звернень. Ефективний засіб юридичного захисту. Роль національних судів у застосуванні міжнародних стандартів. Пряме застосування міжнародних договорів.

Монізм і дуалізм. Конституційний контроль. Судовий прецедент у сфері прав людини. Імплементация міжнародних зобов'язань. Гармонізація національного законодавства. Взаємодія міжнародного та національного права. Принцип субсидіарності.

Тема 9. Права людини в умовах сучасних викликів

Захист прав людини під час збройних конфліктів. Співвідношення міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права. Міжнародні злочини. Воєнні злочини. Злочини проти людяності. Геноцид. Роль Міжнародний кримінальний суд. Дерогація прав людини. Надзвичайний стан.

Принцип пропорційності обмежень. Непорушні права (non-derogable rights). Права людини в умовах пандемій. Баланс між безпекою та свободою. Біоетичні стандарти. Глобалізація та транснаціональні корпорації. Бізнес і права людини.

Керівні принципи ООН з питань бізнесу і прав людини. Цифровізація та права людини. Право на приватність в інтернеті. Захист персональних даних. Свобода вираження поглядів в цифровому просторі.

Штучний інтелект і права людини. Кібербезпека. Право на безпечне довкілля. Кліматична справедливість. Перспективи розвитку міжнародного права прав людини. Посилення універсальних механізмів. Регіоналізація стандартів. Розвиток нових поколінь прав людини.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом, що визначається у силабусі навчальної дисципліни.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються у силабусі навчальної дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань визначаються у силабусі навчальної дисципліни.

4.2. Самостійна робота студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає одне із завдань, що відповідають тематиці навчальної дисципліни.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів зазначаються в силабусі навчальної дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських заняттях відбувається:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- тренінги спрямовані на розвиток здатності генерування нових ідей;
- вирішення тестових завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1. усне або письмове (у тому числі тестове у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
2. усне або письмове (у тому числі тестове у Google формі чи он-лайн вікторини Kahoot) опитування на семінарських заняттях;

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку, за умови якщо здобувач освіти за поточний контроль накопичив менше 36 балів, або бажає отримати підсумковий бал вищий за розрахунковий, який обчислюється за формулою:

$$\sum c = \text{Бпк} * 100 / 60, \text{ де:}$$

$\sum c$ – загальна кількість балів;

Бпк – кількість балів, отриманих за поточний контроль.

Структура залікового білету включає 40 тестових завдань різної складності.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарухування балів за результатами навчання здійснюється за схемою, наведеною на рис.

Рисунок 1. – Схема нарахування балів

6.2. Обсяг балів, здобутих студентами під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються у силябусі навчальної дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навч.-метод. посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 168 с.
2. Американська конвенція про права людини 1969 р. URL : <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instree/Rzoas3con.html>
3. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань, прийнята резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 36/55 від 25.11.1981 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_284
4. Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, що стосується скасування смертної кари від 15.12.1989 р. Офіційний вісник України. 2007. № 24. Ст. 974.
5. Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП), Резолюція ЕКОСОП 2006/23: Зміцнення основних принципів поведінки суддів від 27 липня 2006 р., E/RES/2006/23. URL : https://www.unodc.org/pdf/corruption/corruption_judicial_res_e.pdf
6. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26 листопада 1987 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068
7. Європейська конвенція про захист прав і фундаментальних свобод людини з протоколами (1950 р.) підписана 28.07.1951, ратифікована Україною 10.01.2002 URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
8. Європейська хартія про закон «Про статус суддів», Рада Європи, 10 липня 1998 р. URL: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/European-Charter-on-Statute-of-Judges_EN.pdf
9. Загальна Декларація прав людини від 10.12. 1948 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
10. Конвенція Організація Об'єднаних Націй проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
11. Конвенція про статус апатридів 1954 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232
12. Конвенція про статус біженців 1951 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011
13. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2200A (XXI) від 19 грудня 1966 р., 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16), стор. 52, U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, набрала чинності 23 березня 1976 р. URL: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

14. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 16 грудня 1966 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
15. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
16. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р., набрала чинності 18 вересня 1973 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042
17. Міжнародні стандарти прав людини у кримінальному праві: компаративна перспектива. Human rights from a comparative criminal law perspective: посібник: електрон. навч. вид. / [Дмитро Лук'янов, Олександр Марін, Ірина Сень, Вячеслав Туляков, Олена Уварова, Олена Харитоновна, Олена Шостак]; за ред. Олени Харитоновної, Габріеле Шмельцер. Харків: Право, 2022. 220 с. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/19705>
18. Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя від 10 червня 1983 р., перша світова конференція з питань незалежності правосуддя. URL : <http://www.jiwp.org/#!montreal-declaration/c1bue>
19. Практична рекомендація застосування ст. 41 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод «Вимоги щодо справедливої сатисфакції» URL : https://www.echr.coe.int/Documents/PD_satisfaction_claims_UKR.pdf
20. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
21. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та та протоколів No 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Про ратифікацію Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: Указ від 19.10.1973 No 2148. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2148-08/card6#Public>
22. Протокол 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804
23. Протокол N 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, не передбачені в Конвенції та у Першому протоколі до неї URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_059
24. Протокол No 1 до Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод (ратифікований від 17.07.1997 р.) URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535
25. Протокол No 12 до Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537.
26. Протокол No 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_802
27. Регламент Європейського суду з прав людини зі змінами від 5 жовтня 2015 р. URL : http://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf.
28. Рекомендація парламентської Асамблея Ради Європи 1178 (1992) щодо сект та нових релігійних рухів URL : https://www.irs.in.ua/files/publications/2006_UGSPL_Svoboda_sovesti_i_prava_ludini.pdf
29. Рекомендація парламентської Асамблея Ради Європи 1412 (1999) «Про незаконну діяльність сект» URL : <http://lib.sale/prava-cheloveka-pravo/rekomendatsiya-1412-1999-parlamentskoy-77948.html>
30. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 р. URL : http://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
31. Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу 2000 р. URL :

http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524

32. Антонович, М. Міжнародне гуманітарне право у контексті міжнародних прав людини. *Український часопис міжнародного права*. 2005. № 2. С. 84–88 URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/93276972-ffda-4b09-8d36-e29e2ab9ee72>
33. Коваль Д. О. Міжнародне гуманітарне право в контексті міжнародного права прав людини / Коваль Д. О. // Наукові записки НаУКМА : Юридичні науки. - 2016. - Т. 181. - С. 144-146. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/7415f7b0-64ae-45d7-bd16-35e5a93fb65a>
34. Делінський О. А. Проблеми правосуб'єктності індивіда в міжнародному праві. Актуальні проблеми держави і права. 2007. № 34. С. 12–18.
35. Луковецька К. О. Проблема міжнародної правосуб'єктності фізичних осіб. Міжнародні читання присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського : матеріали Міжнародної конференції (м. Одеса, 22–23 жовтня 2010 року). Одеса : Фенікс, 2010. С. 43–45.

7.2. Допоміжні джерела

1. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика. К. : Києво-Могилян. акад., 2007. 383 с.
2. Битяк Ю. П., Яковюк І.В. Права і свободи людини в умовах глобалізації. Філософія права і загальна теорія права. 2013. № 2. С. 80–93.
3. Бурлак О. В. Міжнародні стандарти щодо статусу і функціонування національних установ із захисту і заохочення прав людини : монографія. Іван-Франківськ : Симфонія форте, 2012. 212 с.
4. Говін, А. С. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України. К. : Логос, 2012. 369 с.
5. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини. Інформаційно-аналітичний звіт / М. Гнатовський, А. Федорова, К. Красовський, О. Власенкова. К. : Атіка, 2011. 184 с.
6. Манукян В. И. Международная защита прав человека: право, прецеденты, комментарии : науч.-практ. пособие / В. И. Манукян. Киев : Истина, 2010. 480 с.
7. Мармазов В. Є. Методи динамічного тлумачення Конвенції про захист прав людини та основних свобод в юриспруденції Європейського суду з прав людини. К. : Юридична книга, 2002. 400 с.
8. Мицик В. В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту: підруч. [для студ.вищ.навч.закл.]. К. : Видавничий дім «Промені», 2010. 722 с.
9. Навчально-методичний посібник для тренерів навчального курсу для суддів «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017. 192 с.
10. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2013. 376 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://fidic.org/>
2. <http://vdkn2.tail.ru/site/ru/international-freight-transportation/carriage-documents>
3. <http://www.ccu.gov.ua/>
4. <http://www.imf.org/external/russian/>
5. <http://www.rada.gov.ua>
6. <http://www.ucci.org.ua>

7. <http://www.unidroit.org/news>
8. <http://www.worldbank.org/ru/about/what-we-do/brief/ibrd>
9. <https://minjust.gov.ua>
10. <https://rada.gov.ua/>
11. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>
12. <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c>
13. <https://www.venice.coe.int/webforms/events/>
14. <https://www.wto.org/>
15. <https://hudoc.echr.coe.int/>